

Stop de exploitatie van studenten

De B.V. Nederland exploiteert haar jongeren. Dat begint al in groep 8 van de basisschool. Zij stuurt kinderen die nog niet kunnen lezen, schrijven en rekenen naar het voortgezet onderwijs. De commissie Meijerink bepleitte een verplichte eindtoets voor taal en rekenen, maar het ministerie vindt dat niet nodig, want dat zou wel eens tot meer zittenblijvers en dus tot kostenverhoging in het basisonderwijs kunnen leiden.¹ In het voortgezet onderwijs wordt de verplichte Maatschappelijke Stage ingevoerd om de geesten rijp te maken voor de Sociale Dienstplicht: gratis arbeidskrachten voor de zorgsector.² En op de arbeidsmarkt is leeftijdsdiscriminatie volstrekt legaal: lage jeugdlonen en stagevergoedingen, ook al doen de jongeren hetzelfde werk als hun collega's van 23 jaar en ouder.

In het hoger onderwijs weet de B.V. Nederland eveneens van wanten. Men heeft de mond vol van de ontwikkeling van ieders talent, maar in de praktijk zijn de onderwijsprogramma's afgestemd op het beginniveau en de capaciteiten van de beste studenten. De overige 75% wordt weggeselecteerd in de propeuse, of ze verwerven pas met zware studievertraging het eindexamen. Ze betalen jaarlijks 1600 euro collegegeld en ze moeten rentedragende leningen afsluiten om hun kosten van levensonderhoud te dekken, maar ze krijgen nauwelijks waar voor hun geld. De wetgever eist studeerbare programma's en beheersing van de cursusduur, maar in de praktijk is het hoger onderwijs een hordenloop met ontelbare achterblijvers en afvallers. De student betaalt de rekening.

Wat valt daartegen te doen? Aan de ene kant kan men ernaar streven de beroepsethiek van docenten te versterken, maar dat vergt een morele omwenteling. Aan de andere kant kan de wetgever de rechtspositie van studenten verstevigen, zodat ze zich beter tweer kunnen stellen tegen wanprestatie en uitbuiting. Bijvoorbeeld door de introductie van het verhaalsrecht.³

Het *verhaalsrecht* is door minister Plasterk geïntroduceerd in een recent wetsontwerp.⁴ Als de onderwijsinstelling haar verplichtingen verzaakt en gewekte verwachtingen frustreert, kunnen studenten de opgelopen schade verhalen. Zij hebben dan recht op gehele of gedeeltelijke restitutie van het betaalde collegegeld. Ook moeten onderwijsinstellingen, aldus het wetsontwerp, een *profielingsfonds* stichten, waarop studenten een beroep kunnen doen als ze studievertraging hebben opgelopen die het gevolg is van de wijze waarop de instelling de opleiding feitelijk verzorgt. Ze krijgen dan een tegemoetkoming in hun studiekosten en kosten van levensonderhoud. Verder wordt *de behandeling van geschillen en klachten* gestroomlijnd. Er komt binnen de instelling één intakeklok, waar de student wordt doorgesluist naar het lokale College van Beroep voor de Examen of naar de geschillenadviescommissie of naar de klachtenprocedure (die beide tot een beslissing van het College van Bestuur leiden). In tweede instantie kan de student in beroep gaan bij het landelijke College van Beroep voor het Hoger Onderwijs.

Wat het *verhaalsrecht* betreft, hebben de CDA- en VVD-afgevaardigden in de Vaste Kamercommissie hun bedenkingen:⁵

- De leden van de CDA-fractie merken op dat het zogeheten verhaalsrecht “nieuw” is. Indien studenten menen dat de kwaliteit van de opleiding achter blijft bij de gewekte verwachtingen, kunnen zij een deel van hun collegegeld terug vragen. Deze figuur is reeds van toepassing binnen het consumentenrecht, waar het wettelijk is vorm gegeven en waar jurisprudentie is gevormd. De leden van deze fractie maken zich zorgen over deze “verconsumentering” van het hoger onderwijs en vrezen voor te vergaande mate van juridisering. De uiteindelijke kwaliteit en vormgeving van de opleiding is niet uitsluitend afhankelijk van de docenten en de instelling, maar ook van zijn deelnemers. Dat aspect komt onvoldoende tot uitdrukking in dit wetsvoorstel en om die reden wijzen de leden voorlopig de introductie van dit verhaalsrecht af.
- De leden van de VVD-fractie vragen ten aanzien van het verhaalsrecht of de regering de omschrijving: zaken van “enige omvang” die het niet nakomen van de instelling van haar verplichting betreffen, concreet genoeg acht om als student een beroep op te kunnen doen? Zal deze bepaling in de praktijk niet vooral leiden tot juridisering, vragen zij.

Ik zou antwoorden:

- (a) De B.V. Nederland beschouwt onderwijsinstellingen als maatschappelijke ondernemingen en meent dat hun bedrijvigheid door de wetgever zo min mogelijk aan banden moet worden gelegd (deregulering).
- (b) De Onderwijsinspectie bekommert zich evenmin om het hoger onderwijs en bij de accreditatieprocedures (NVAO) wordt vooral gelet op het niveau van het eindexamen en nauwelijks op de belangen van studenten.
- (c) De bestuurders en managers in het hoger onderwijs laten zich vooral door het niveau van het eind-

diploma en door bedrijfseconomische overwegingen leiden. De belangen van studenten komen voor hen pas op de derde plaats. Ze denken er niet voor terug de grenzen van de wet op te zoeken en deze zelfs te overschrijden, zolang ze niet tot de orde geroepen worden.

- (d) De studentenvertegenwoordigers in de medezeggenschapsorganen behoren gewoonlijk tot de meergetalenteerde (en vaak ook tot de beter-geïtudeerde) studenten en bekommeren zich nauwelijks om het lot van de modale student, laat staan om het lot van de modale *eerstejaarsstudent*. De nomenclatura aan studentenzijde laat zich vooral leiden door de belangen van de studentengezelligheidsverenigingen, de belangen van de onderwijsinstelling en de prioriteiten die door de docenten gesteld worden.
- (e) Er bestaat in het hoger onderwijs geen studentgerichte onderwijscultuur. Doorlopende leerlijnen naar het hoger onderwijs zijn ver te zoeken. Docenten vinden het doodnormaal als 40% van de deelnemers voor hun tentamen zakt. Vertraagde studenten worden als ongeschikt of lui bestempeld. De professionele beroepsethiek van onderwijsgeevenden is in het hoger onderwijs onderontwikkeld.
- (f) Er is dus alle aanleiding om studenten en hun belangenbehartigers extra instrumenten in handen te geven om hun basale rechten en belangen te verdedigen. Gezien de bedrijfseconomische focus van de managers en bestuurders, mag verwacht worden dat met name financiële prikkels (een boetesysteem op basis van verhaalsrecht en profileringsfonds) een effectieve verdedigingsstrategie kunnen vormen.
- (g) Dit zal inderdaad tot een gezonde mate van *juridisering* leiden, maar het is binnen de huidige verhoudingen naïef om die ontwikkeling als platvloerse *verconsumentering* te bestempelen. Het gaat erom dat een dam wordt opgeworpen tegen de voortgaande exploitatie (uitbuiting) van studenten.

Wes Holleman

weblog onderwijs 8-5-2009

<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

¹ <http://www.minocw.nl/documenten/2723a.pdf> (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, januari 2008); <http://www.minocw.nl/documenten/19891.pdf> (kamerbrief 16/6/2008)

² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=109> (20/7/2007)

³ <http://www.observant.unimaas.nl/default.asp?page=/jrg29/obs22/art26.htm>

⁴ <http://ikregeer.nl/zoek/dossier/31821> (ingediend 19/12/2008)

⁵ <http://www.minocw.nl/documenten/W4846%20NAV.pdf> (nota n.a.v. het commissieverslag, 29/4/2009)